

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О. В.

«___» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

«___» _____ 20__ р.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ.
УКЛАДАННЯ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОм-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Коренко Альони Ростиславівни

Керівник старший викладач
Чулошнікова М. О.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	6
1.1. Зміст поняття соціальної компетентності в дошкільників.....	6
1.2. Дистанційне навчання як форма організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.....	21
1.3. Особливості формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.....	26
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	34
2.1. Аналіз формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання в сучасних закладах дошкільної освіти...	34
2.2. Презентація методичних рекомендацій щодо формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.....	44
Висновки до другого розділу.....	49
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 21 січня 2021 року, новою основною компетентністю дітей у закладах дошкільної освіти є соціально-громадянська компетентність. До вимог щодо сформованості означеної компетентності нас звертає освітній напрям «Дитина в соціумі», інваріантної частини БКДО. Зазначимо, що в дошкільному віці характерним є формування основ соціальної та громадянської компетентності, вони слугують фундаментом для подальшого розвитку цієї компетентності в умовах нової української школи, загалом переорієнтованої на компетентнісний підхід в освітньому процесі.

Державний стандарт дошкільної освіти визначає (2021) соціально-громадянську компетентність як особистісну якість, соціальне почуття, здатність виявляти любов до Батьківщини та готовність брати участь у соціальній діяльності, що відбувається в дитячому закладі, громаді та суспільстві і спрямована на покращення суспільного життя. _ Завдання та зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі» реалізуються з урахуванням особистісних цінностей, здібностей, потреб, інтересів та системи діяльності дітей дошкільного віку.

Ознаки сформованості соціально-громадянської компетентності виражаються в ціннісному ставленні дитини до самої себе, власних прав і прав інших людей, у наявності уявлень про правила і способи міжособистісних стосунків між членами сім'ї, членами сім'ї та іншими людьми, в умінні дотримуватися цих правил у соціальній і громадянській сфері, а також у культурних надбаннях громадян України, різних національностей і культур, ціннісному ставленні та повазі до представників різних націй і культур. Соціальна та громадянська компетентності дітей дошкільного віку формуються в різних видах діяльності: ігровій,

комунікативній, оздоровчій, художньо-естетичній, дослідницькій тощо [32, с. 3].

Проблему формування соціальної компетентності досліджено низкою науковців, зокрема це: К. Абульханова-Славська, Л. Берестова, А. Бодалева, С. Бойко, А. Деркач, В. Зазикіна, Е. Клімова, Е. Коблянська, А. Маркова, І. Семенова та ін. Так, питанням виділення та вивчення складових соціальної компетентності займався В. Кузьменко, гармонізацію специфіку утворення ціннісних орієнтацій на основі усвідомлення соціальних проблем та викликів – А. Брушлинський, проблему дитини і соціуму – Л. Артемова, Т. Поніманська, особливості формування та функціонування соціального мислення дитини – Г. Білицька, різні аспекти соціально-емоційного розвитку – О. Кононко, В. Сухомлинський, питання соціалізації особистості – Б. Ананьєв, Н. Задерико, Н. Зверєва, І. Щербак, феномен соціальної компетентності в загальнонауковому сенсі – І. Сохань та Л. Сохань.

Аналіз сучасних досліджень доводить, що проблема формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання є недостатньо вивченою, у зв'язку з чим тему кваліфікаційної роботи вважаємо **актуальною**.

Мета дослідження – визначити педагогічні умови формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- дослідити зміст поняття соціальної компетентності в дошкільників;
- здійснити аналіз дистанційного навчання як форми організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти;
- визначити особливості формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання;
- здійснити моніторинг процесу формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання в сучасних закладах дошкільної освіти;

– укласти збірку методичних рекомендацій щодо формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.

Об’єкт дослідження – процес формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми, її систематизація та конкретизація; моніторинг педагогічного досвіду, аналіз та узагальнення здобутих результатів.

Практичне значення одержаних результатів. полягає в укладанні методичних рекомендацій щодо формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання. Тако матеріали дослідження можуть бути використанні вихователями старших груп закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Матеріали кваліфікаційної роботи висвітлені на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дошкільна освіта : проблеми, пошуки, інновації» (11-12 травня^о2023^ор.). Випуск 14.

Структура роботи. Кваліфікаційна роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел, що містить 61^онайменування. Загальний обсяг роботи становить 82 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Зміст поняття соціальної компетентності в дошкільників

Базовий компонент дошкільної освіти та програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» орієнтують сучасних педагогів на сутність процесу виховання і розвитку, зокрема на створення сприятливих умов для відкриття і засвоєння дітьми дошкільного віку двох основних факторів життя: власного «Я» і навколишнього світу.

Діти сьогодні перебувають у середовищі, де їх постійно спонукають порівнювати добро і зло, радість і смуток, красу і потворність. Мета кожного педагога в роботі з морально-етичного виховання – допомогти дітям зрозуміти суть важливих понять, сформуванню власне «Я» в суспільстві, розвинути почуття соціальної відповідальності та людські риси характеру, як-от: доброта, уважність, чуйність, правдивість, повага до старших.

У зв'язку з цим С. Матвієнко зазначає «розбудова української державності загострила проблему формування соціальної компетентності у дітей, що зумовлено пошуком оптимальних шляхів підготовки їх до життя у оновленому соціальному середовищі» – зазначає науковець [45, с. 7].

Психолого-педагогічна наука вказує, що насамперед потрібно забезпечити емоційний комфорт дитини. Педагогу потрібно створювати умови, які сприятимуть зміцненню соціальних компетентностей дошкільників, які дитина може засвоїти для всебічного розвитку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб, формування в неї моральних норм і створення умов для її соціалізації.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що соціальна компетентність має особливе значення в житті людини загалом і є однією з основних компетентностей для дитини дошкільного віку, особливо на початкових етапах її становлення як особистості. Тому її формуванню нині приділяють особливу увагу.

Досліджуючи психолого-педагогічні засоби розвитку соціальної компетентності дошкільників, О. Шишова стверджує, що «соціалізація сучасного дошкільника відбувається в умовах стрімких суспільних змін. Як наслідок, різноманітний досвід, набутий дітьми, може виходити за межі традиційних моделей і правил соціалізації, що не завжди позитивно впливає на їхню соціальну компетентність та успішність соціалізації в цілому. Тому важливим науковим питанням є дослідження психолого-педагогічних чинників, які уможливають формування гармонійного розвитку особистості та соціальної компетентності в дітей дошкільного віку» [59, с. 168-169].

Дошкільні заклади освіти як перший соціальний інститут мають широкі можливості для формування у вихованців соціальної компетентності, тобто «певних особистісних характеристик, потреб, здібностей, базових теоретичних понять і практичних навичок, що забезпечують виживання дитини» [12, с. 124]. Компетентність дає дітям можливість усвідомлювати, як їм потрібно поводитися, щоб адаптуватися в будь-якому суспільстві, бути в гармонії з навколишніми і відчувати себе комфортно.

Формування соціальної компетентності у дітей дошкільного віку передбачає наявність у дитини певних особистісних характеристик, потреб, здібностей та початкових теоретичних уявлень і практичних умінь, які забезпечують дитині життєздатність.

Соціальна компетентність дітей дошкільного віку є результатом процесу набуття емоційного та соціального досвіду. Це обізнаність, навички та вміння реагувати соціально.

Загальний підхід до формування соціальної компетентності дітей визначається гуманістичними принципами освіти, тобто гуманізацією виховних відносин, визнанням цінності дитини як особистості, важливості присутності дитини в соціумі на основі усвідомлення нею свого зв'язку з навколишнім середовищем і свого місця в суспільстві в цілому. Місце дитини в соціумі визначається місцем дитини в суспільстві в цілому. Такий підхід відповідає загальній меті виховання – формуванню цілісної і гуманної особистості, відтворенню національних і загальнолюдських культурних цінностей у творчій життєдіяльності, орієнтації на саморозвиток і самоконтроль моральної поведінки.

Проблемі соціалізації дитини присвячено низку наукових досліджень таких учених, як-от: Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, Л. Божович, О. Кононко В.°Кузь, Л. Куликова, С. Ладивір, М. Лукашевич, Т. Піроженко, Т.°Поніманська, С. Якобсон. Провідні дитячі психологи Л. Виготський, О.°Запорожець, В. Котирло та ін. окреслили засадничі аспекти проблеми становлення соціальної компетентності дітей дошкільного віку. (dspace.msu.edu.ua) У наукових працях К. Абромса, М.°Єфименка, В.°Кузьменко, Є. Раєвської та інших визначено форми, методи й технології розвитку соціальної компетентності.

Науковці визначають, що компетентність є загальною характеристикою особистості дитини, яка включає знання, досвід, цінності і здібності, набуті у процесі навчання (В. Кальней, А. Мудрик, С. Шишов та ін.). Існують також наступні тлумачення компетентності: це сукупність таких питань, як те, що людина володіє достатніми знаннями, або те, що людина має певну силу, знання, досвід або здатність виконувати певну роботу чи щось інше [12].

Компетентність представляє собою комплекс компетенцій, як стверджує К. Крутій. Вона часто розглядається як інтегрована характеристика особистості, виявляючись у її загальній здатності та готовності до діяльності на основі знань і досвіду, отриманих під час

навчання та соціалізації. Ця готовність також спрямована на самостійну та успішну участь у різних видів діяльності [35].

А. Богуш визначає компетентність дошкільника як комплексну характеристику особистості, що включає результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, самоконтроль, ініціативність, самостійність креативність, самооцінка [3].

Одним із завдань педагогів є розвиток здібностей дітей у різних сферах. Звернемо увагу на соціальну компетентність дітей дошкільного віку. Згідно із розумінням (С. Архипової, М. Докторовича, О. Кононка), це поняття описує загальну динамічну структуру, яка є складною, багатокомпонентною, багаторівневою та поліфункціональною формацією, і має численні описові визначення з різним обсягом, складом і структурою. Соціальна компетентність проявляється у спілкуванні, взаємовідносинах і діяльності.

Т. Поніманська, дослідниця в галузі дошкільної освіти, розглядає соціальну компетентність дітей як їхню відкритість до світу інших, здатність до соціальної дії, готовність до сприйняття соціальних знань та бажання пізнавати інших і творити добро [51]. Н. Гавриш вважає, що соціальна компетентність дитини – це комплекс емоційних, мотиваційних та характерологічних особливостей, що є базовою особистісною якістю, яка репрезентується в соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості [10].

Робота в цьому напрямі визначається передовсім засадничими документами дошкільної освіти, такими як БКДО та Коментар до нього. У них постульовано необхідність розширення світогляду дитини, розвитку її соціальної компетентності, формуванні готовності та здатності до розширення соціального досвіду. Серед складових соціальної компетентності – знання, виражені в різних формах як результат розумової діяльності людини, а також її практичного здійснення; вміння правильно здійснювати

певні дії, набуті шляхом багаторазової практики та створенням можливостей виконувати ці дії не лише у звичних ситуаціях, а й у змінених ситуаціях; ставлення, тобто стійкі емоційні установки дитини, які стосуються потреб, мотивів і цінностей та проявляються в її поведінці.

Розглянемо фактори, які найбільше впливають на формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку. Уявлення про соціальний світ формуються на основі знань, яких набуває дитина. Знання можуть виконувати такі функції:

1. Інформативна функція. Іншими словами, знання містять інформацію щодо тих чи тих аспектів соціальної реальності. Особливості цієї функції включають появу у дитини розуміння того що її оточує, як воно взаємодіє чи працює. Наприклад, для дворічної дитини фактор розуміння того, що тварина яку вона бачить вдома, – це собака, є корисним, для п'ятирічної – вже не є новим, тобто вони для неї вже неінформативні.

2. Емоціогенна функція. Як правило, інформація про соціальні факти, явища, події та феномени викликає в дітей дошкільного віку певне ставлення, впливає на їхню психіку та свідомість, викликає певні емоції. Дитина переживає події, радіє чи сумує з приводу них, дає їм моральну оцінку як «добрим» чи «поганим». Окрім засвоєння знань, переживання інформації також робить їх значущою для дитини. Вплив емоціогенної функції на дитину проявляється в інтересі до того, що вивчається, радісних мімічних реакціях (сміх, плач) і повторних проханнях (наприклад, почитати дитячу казку). Це виглядає так, ніби дитина насолоджується враженням або відчуттям переповненості, що дуже важливо для соціально-емоційного виховання та розвитку.

Тут, як і в інформативності, існують межі того, наскільки діти усвідомлюють те, що вони сприймають, і до якої міри вони можуть це переживати. Деякі соціальні емоції є абсолютно незрозумілими для дітей дошкільного віку (наприклад, почуття обов'язку, національної гордості,

патріотизму). Діти не завжди можуть зрозуміти причину радості чи смутку дорослих. Тому вихователі повинні пам'ятати, що дітям дошкільного віку доступні не всі людські емоції.

3. Регулювальна функція. Завдання виховання також передбачає, що знання, набуті дітьми, не повинні ставати тягарем, а повинні активно розвивати думки і що в їх діях і діяльності повинна бути сила стимулів для здійснення вчинків і дій, уже в інформаційному змісті. Знання «ефективно важливі» для дітей і служить своєрідним регулятором їх поведінки і діяльності. Регулюючі функції, так би мовити, проєктують інформацію на конкретні вчинки і дії. Звичайно, не вся інформація має регулюючу силу. Це залежить від змісту інформації, віку дитини і її індивідуальних особливостей. Деяка інформація може мати прямий доступ до дій і відносин, а потім стати змістом гри, намітити і визначити характер відносин дитини з іншими дітьми і дорослими (за допомогою засвоєних етичних норм).

Іншим дуже сильним фактором соціалізації є активність. Це і умова, і засіб, що дає дитині можливість активно пізнавати навколишній світ і бути частиною цього світу; засвоювати знання, висловлювати своє ставлення до засвоєного, здобувати практичні навички взаємодії із зовнішнім світом. Оскільки кожен вид діяльності активізує різні аспекти особистості, педагогічний вплив може бути здійснений в освітніх процесах (спілкування, візуальна діяльність, гра, робота, освіта, художня діяльність і т. ін.) і досягатися за рахунок використання комплексу логічно пов'язаних дій. Діяльність є своєрідною сенсорною школою. Дитина вчиться співпереживанню, набуває досвіду, набуває здатності висловлювати своє ставлення та відображати його у формах діяльності та продуктах, доступних для різного віку.

Період дошкільного дитинства характерний також тим, що вибудовуються основи для включення дитини в нову для неї освітню діяльність, в межах якої також відбувається соціальний розвиток. Так під час

освітнього процесу у дитини є можливість організувати інформаційну комунікацію і отримати знання, внівши необхідні корективи під керівництвом дорослих, які контролюють засвоєне дитиною. Значне навантаження на соціалізацію особистості дитини лягає на діяльність самої дитини, коли вона залучена в процес формування власного соціуму.

Зміст роботи з дітьми, спрямованої на просування особистих інтересів і «допомогу» собі у власній соціалізації, можна об'єднати в кілька груп: організм людини; емоції, думки, уміння, навички, вчинки, дії, місце серед інших людей і т. ін.

Усе це в комплексі допомагає дитині сформувати уявлення про себе як про особистість. Така діяльність має здійснюватися здебільшого в повсякденному житті, під час спостережень та педагогічних ситуацій, під час здійснення самостійної діяльності. Так, соціальна компетентність визначається як правильна інтеграція знань, навичок, відносин, які систематично, цілеспрямовано, систематично розвиваються під час навчання і навчання, забезпечуючи можливість успішної адаптації до школи, появи знань, здатності діяти згідно з конкретною ситуацією підкреслюючи такі компоненти, як міжособистісна взаємодія та ставлення.

З метою того, аби у дитини дошкільного віку розвинувся високий рівень соціальних здібностей, що дасть їй можливість стати повноправним членом суспільства і безболісно вийти на нову освітню щабель, необхідно враховувати цілу низку факторів та видів діяльності в яких бере участь дитина, також це елемент самопізнання тощо.

С. Бойко зауважує, що перебування дитини в людському середовищі сприяє становленню соціального досвіду, соціальної компетентності, досвідченості, обізнаності. Дошкільнята розвивають певну соціальну поведінку, здатність пристосовуватися до ситуації, вимог і прагнень компетентного дорослого, формують соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності. Важливість соціального розвитку для особистісного

зростання дітей дошкільного віку залежить перш за все від формування соціальних здібностей, від того, як вести себе в гармонії з оточуючими, відчувати себе комфортно в будь-якому суспільстві [4].

Тема співпраці дошкільних установ і сімей учнів завжди була і залишається дуже важливою для дошкільної педагогіки. Адже перший етап соціалізації дитини – виховання здійснюється в сім'ї, де закладаються емоційні відносини між батьками і дітьми і досягається необхідний соціальний досвід.

Інший етап соціалізації – формування перших соціальних зв'язків дитини поза сім'єю. Такі зв'язки встановлюються між однолітками і новими дорослими. У дошкільному закладі діти набувають важливого соціального досвіду, базових знань і навичок, необхідних для подальшого життя людей, займаються різними видами діяльності.

Першою соціальною інституцією, відповідальною за соціальне дорослішання дошкільнят, має бути дошкільний заклад з освітніми, консультаційними та просвітницькими функціями. Саме специфіка дитячого садка, як зазначала О. Кононко, сприяє полегшенню процесу входження дитини в широкий світ реальних соціальних відносин, прищепленню навичок практичного життя, її індивідуалізації та соціалізації [28]. Одна з провідних функцій цієї діяльності лежить на дорослих – батьках і педагогах. Найближчий дорослий створює певне освітнє середовище, яке виконує функцію захисту, профілактики позитивних і негативних переживань, дарує дитині почуття впевненості в собі і оточуючих її людях. Дорослі, з одного боку, представляють дитині суспільство, займають основне положення в її духовному світі, є носіями знань, навичок, моральних цінностей, з іншого – це освітній процес.

Перебування дітей серед людей сприяє формуванню їх соціальних переживань, соціальних здібностей, соціальної компетентності та соціальної свідомості. Дошкільнята розвивають певну соціальну поведінку, здатність

приспосовуватися до ситуації, вимог і бажань компетентних дорослих, а також соціальних потреби, здібності, вчинки та мотиви поведінки.

Важливість соціального розвитку для особистісного зростання полягає, перш за все, у формуванні соціальної компетентності, в усвідомленні того, як гармонізувати з іншими власну поведінку, щоб почуватися комфортно в будь-якому суспільстві.

Сім'я і дитячий садок мають власні особливості впливу на дитину, свої освітні інструменти. Ці осередки не віддаляються один від одного і не конкурують один з одним, а взаємодоповнюють і коригують дію один одного. Партнерство між вчителями та батьками – це партнерство рівних учасників спілкування, які прагнуть оволодіти мистецтвом спільних дій та налагодити співпрацю.

Формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку розпочинається в родині і продовжується в закладі дошкільної освіти. Відтак соціальний розвиток дошкільника залежить від комплексних зусиль батьків і вихователів.

Особливого значення сімейному оточенню надавала С. Русова, на думку якої «родинне виховання найкраще, бо його основою є ласка матері»^o[48]. У сім'ї виховується повага до старших, взаємодопомога і співчуття. І педагог повинен бути хорошим радником для батьків і продовжувати формувати ті гуманні риси, основу яких заклали батьки.

Визначальним фактором людського розвитку є соціальний. Зокрема, він охоплює кілька компонентів: соціально-побутове оточення сім'ї; діяльність дошкільних освітніх установ (дитячих садків); діяльність загальноосвітніх установ; діяльність дитячих установ позакласної освіти (дитячі бібліотеки, театри, будинки творчості дітей та молоді; спортивні школи, музичні та художні школи і т. ін.); засоби масової інформації (радіо, телебачення, Інтернет, книги, газети, журнали); природа тощо.

Соціальний вплив оточуючих нас людей може позитивно позначитися

на соціальному розвитку дитини і сприяти формуванню певних рис, якостей поведінки. Дошкільний період характерний тотальним співвіднесенням себе з найближчими дорослими, зокрема батьками, в уявленні дитини. Сімейна атмосфера в цей період відіграє визначальну роль в формуванні особистості дитини. Дошкільник тут вивчає і засвоює такі моделі, як моральна поведінка, взаємодія з іншими, з довколишнім світом тощо.

На основі взаємодії з членами родини дитина формує уявлення як про себе так і про оточення, про значимих інших, про людей які не входять в сімейне коло але з якими стикається дитина, це слугує накопиченню знань та розумінь. Таким чином відбувається інтеграція світу дорослого в світ дитини з певними елементами взаємопроникнення, що слугує успішній соціалізації. Така взаємодія чинить вплив на дитину протягом всього подальшого життя. Почуття неповноцінності дошкільника в під час взаємодії з членами родини в якій він виріс, може вплинути на його статеву соціалізацію, на розвиток очікувань щодо його майбутньої сім'ї.

Вихователі закладів дошкільної освіти разом з батьками можуть успішно формувати в дитини навички та якості активної поведінки, які визначають характер її взаємин і з дорослими, і з однолітками. Оскільки дитина входить до групи однолітків, її індивідуальний розвиток більше не можна оцінювати та вивчати поза стосунками з іншими членами групи. Досвід спілкування з однолітками – це формування моральних якостей дитини, тих, які в першу чергу визначають його ставлення до людей.

Групи в дошкільних закладах можна вважати колективами лише умовно, однак і тут існують значні потенційні можливості для розвитку дітей, засновані на моральних нормах і правилах, яким сприяє стабільний склад групи протягом декількох років, безперервність освітніх вимог для керівництва і координації відносин, організація повсякденного життя. спілкування, спільна діяльність дошкільнят. Перебування дитини в згуртованому колективі чинить позитивний вплив на її соціальну

компетентність через взаємодію одне з одним, сповненість спільних почуттів і переживань є основою формування в подальшому більш високих моральних якостей.

Початкові етапи перебування дитини в закладі дошкільної освіти призводять до ґрунтовних змін в її соціальному розвитку. Оскільки процес формування й розвитку особистості старшого дошкільника визначається активним розвитком соціальної взаємодії, зміною соціальних ролей і функцій з подальшим доповненням соціально-моральних взаємин дітей із довкіллям, динамікою соціальних уявлень, своєрідним ставленням до навколишнього світу. Саме такі зміни є підґрунтям організації процесу особистісного розвитку загалом та розвитку соціальної компетентності дітей дошкільного віку зокрема.

Можемо констатувати, що дошкільний вік є засадничим та визначальним для всього подальшого розвитку соціальної компетентності дошкільників. Тут формується значна кількість психічних процесів, що визначають подальшу діяльність індивіда, виникають емоційні реакції на виховні впливи, починається активне залучення до різних видів діяльності, тому дошкільний віковий період чутливий до формування соціальної компетентності.

З метою всебічного вивчення згаданої теми звернемося до наукових досліджень, у яких підкреслюється визначення соціальної компетентності. Їх аналіз дає можливість сформулювати цілісне уявлення про суть і зміст поняття соціальної компетентності дітей дошкільного віку.

Деякі науковці досліджують критерії якості компетентної поведінки, оскільки зміст соціальної компетентності вбачають у якості поведінки. Так, М. Гончарова-Горяньська, здійснюючи аналіз досліджень зарубіжних авторів, визначає три підходи до трактування змісту соціальної компетентності:

- 1) на основі конкретних соціальних навичок (певні стратегії, що використовує особистість для ефективної взаємодії з соціумом);

2) на основі параметрів виміру соціальної компетентності (ситуативні прояви рівня соціальної компетентності);

3) на основі якості поведінки соціально компетентної особистості (сукупність певних якостей особистості, особливості її характеру та поведінки [14]).

На думку Н. Гавриш, соціальна компетентність дитини є інтегральною якістю особистості, що складається з комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей і виявляється в соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості [10].

Т. Поніманська визначає соціальну компетентність дитини як відкритість до світу людей, навички соціальної поведінки, готовність до сприймання соціальної інформації, бажання пізнати людей і робити добрі вчинки [51].

Соціальна компетентність у старшому дошкільному віці розглядається О.°Шишовою як відповідна інтеграція знань, умінь і ставлень, які планомірно, цілеспрямовано та систематично розвиваються під час виховання та навчання і забезпечують оптимальну адаптацію до школи [60].

Зміст компонентів соціальної компетентності включає:

- знання як результат духовної і практичної діяльності людей, виражені в системі фактів, ідей, правил, законів і теорій;

- здатність правильно виконувати певні дії (розроблені за допомогою вправ) і здатність створювати можливості для виконання цих дій не тільки в звичних, але і в мінливих умовах;

- ставлення, тобто стабільний емоційний стан дитини дошкільного віку, що проявляється під час поведінки та відображає значення явищ, пов'язаних з потребами та мотивами [59, с. 171].

Соціально компетентні діти набагато легше адаптуються до суспільства, ніж їх менш компетентні однолітки. Сьогодні діти живуть у досить складних соціально-економічних ситуаціях, викликаних постійними

змінами і, відповідно, зміною сприйняття світу, переоцінкою системи цінностей, зумовленої дисгармонізацією відносин між індивідом і суспільством. Усе це позначається на дитині, оскільки відсутність власного життєвого досвіду змушує її приймати загальні правила, життєві орієнтири і пріоритети в дорослому світі.

Таким чином, соціальна установа, відповідальна за соціальне дорослішання дошкільнят, повинна бути дошкільною установою з освітніми, консультаційними та освітніми функціями. Саме специфіка дитячого дошкільного закладу, як зазначає, О. Кононко, сприяє полегшенню процесу входження зростаючої особистості в широкий світ реальних соціальних відносин, прищепленню навичок практичного життя, її індивідуалізації та соціалізації [28]. Зазначимо, що засаднича роль тут належить значимим дорослим. Найближчий дорослий створює певний освітній простір, що забезпечує елементи безпеки необхідні для успішної розвивальної діяльності, розумну дозу позитивного і негативного досвіду, і наділяє цим дитину під час взаємодії з оточуючими її людьми. Тож дорослий є одночасно і джерелом інформації для дитини, носієм навичок і моральних цінностей, з іншого – як безпосередній організатор освітнього процесу.

Перебування дітей у соціумі сприяє формуванню їх соціальної компетентності, досвіду і свідомості. Дошкільнята розвивають певну соціальну поведінку, здатність пристосовуватися до ситуації, вимог і бажань компетентних дорослих; формують соціальні потреби, здібності, розвивають дії та вчинки. Особистісне зростання є основою формування соціальної компетентності, вміння взаємодіяти з іншими та успішно функціонувати в соціумі.

Для формування соціальної компетентності дитини надважливим є здійснення взаємодії в ігровому форматі, гра є провідною діяльністю дитини. Адже, як зазначає М. Михайленко, у грі формуються відносини між дітьми та дорослими: дитина набуває позитивного досвіду взаємодії. Граючи в ігри,

дитина поступово освоює і засвоює нові форми поведінки в проблемних ситуаціях. Позитивний процес зміни дитини в грі не відбувається автоматично. Це можливо, якщо дорослі створять атмосферу взаєморозуміння.

Вчені радять педагогам використовувати систему соціально-ігрових осередків для розвитку соціальної компетентності дошкільнят, яка спрямована на те, щоб допомогти дітям пізнати себе, свої емоції і свої відносини зі світом за допомогою багатого сенсорного досвіду.

Заняття для розвитку соціальних навичок дитини допомагають організувати роботу з соціального сприйняття, орієнтуючись на розвиток здатності сприймати однолітків, формування в дитини певних соціальних навичок, уміння співпрацювати. На таких заняттях дитина не тільки пристосовується до ситуації, але й пасивно реагує на систему впливу, але на основі встановлених особистісних якостей набуває морального досвіду, долає вплив зовнішнього середовища і більш-менш усвідомлено займає внутрішню позицію.

За трактуванням М. Михайленко на соціоігрових заняттях необхідно:

- створити для прояву внутрішньої психологічної активності умови єднання з оточуючими, для переживання задоволення від процесу спілкування;
- прагнути спонукати дитину до переживання власної індивідуальності, унікальності та неповторності;
- надати допомогу в набутті позитивного досвіду самопізнання та самовираження, які є підґрунтям для переходу дитини на наступний рівень – персоналізації, що визначається особистісним вибором поведінки та формуванням цінностей;
- зорієнтувати дитину через соціальну діяльність на інший суб'єкт соціального життя, розвинути сприйняття та емоційність;
- емоційно підтримувати дітей, підтримувати ініціативність,

доброзичливо реагувати на дії і вчинки дитини;

– повторювати висловлювання дитини «слово в слово», повний опис пережитих дошкільниками почуттів і переживань прийняття дорослими.

Визначальними факторами, що створюють безпечний психологічний клімат на занятті, є емоційний стан, настрої і інтереси дорослого, оскільки діти сприймають все набагато гостріше, ніж дорослі. М. Михайленко зазначає, що в системі занять необхідно враховувати вікові особливості психіки, наприклад: творче мислення, переваги емоційної складової, основної діяльності (гри) як універсального засобу профілактики і компенсації психоемоційних проблем у дітей.

В ході ігрової діяльності формування соціальної компетентності по суті носить автоматизований характер. Ефективні дії дорослого в цей момент полягають в емоційному відгуку, наданні підтримки. Слід уникати прямої оцінки особистості і характеру дитини.

Під час соціоігрових занять діти в особливих ігрових умовах моделюють:

– взаємини в наочно-дійовій формі, починають краще в них орієнтуватися;

– долають індивідуальний егоцентризм, починають краще усвідомлювати себе, впевненість у собі й покращується комунікативна компетентність;

– у грі формується справжня взаємодія між дитиною та її однолітками; вона набуває позитивного досвіду спільної діяльності;

– у грі дитина поступово оволодіває новими способами поведінки в проблемних ситуаціях, засвоює їх [47].

Таким чином зазначимо, що ефективна інтеграція педагогічних впливів батьків та педагогів, формування у батьків знань, умінь та навичок, надання їм конкретних інструментів соціального розвитку дитини є основою для успішного формування соціальної компетентності. На основі цього дорослі

доповнюють і коригують вплив один одного.

С. Бойко наголошує, «формування соціальної компетентності дошкільнят починається в сім'ї і триває в дошкільних закладах. Таким чином, соціальний розвиток дитини_ залежить від спільних зусиль батьків_ і вчителів. Тому сьогодні стає все більш очевидним, наскільки важливо формувати відкритість дитини людському світу, з точки зору особистих потреб і навичок соціальної поведінки, розвивати усвідомлене ставлення до себе як_до вільної, незалежної людини, бути готовим сприймати соціальні знання та зобов'язання, що визначаються зв'язком з іншими людьми»^o[5,^oс.^o136].

Таким чином у дітей дошкільного віку процес формування соціальної компетентності ґрунтується на цілеспрямованому вихованні, розвитку емоційно-оцінної сфер, засвоєнні моральних норм і духовних цінностей. Розвиток комунікативних навичок у процесі спілкування з навколишнім середовищем сприяє формуванню соціальної компетентності дошкільнят старшого віку. Існує тісний зв'язок між внутрішнім світом дитини і проявом його зовнішньої форми. Якщо дитина не навчиться оцінювати свою поведінку, то неможливо буде закласти основу її соціальної компетентності, використовувати отримані знання на практиці задля створення нових відносин, не зможе помічати зміни в настроях інших людей, звертатиме увагу лише на власні переживання.^o

1.2. Дистанційне навчання як форма організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти

Складні умови сьогодення спричинили докорінні зміни як у суспільстві, так і в освітній сфері. Сьогодні, щоб продовжити навчання та виховання дітей дошкільного віку, педагогам необхідно шукати нові рішення, які б допомогли отримати здобувачам якісну дошкільну освіту та зберегти життя і здоров'я. У складний воєнний період заклади дошкільної освіти повинні забезпечити право дітей дошкільного віку на здобуття освіти^o[6].

Як слушно зазначає О. Косенчук, «ураховуючи нові виклики та реалії, необхідно вибудувати гнучку організаційно-методичну систему організації освітнього процесу в ЗДО, яка ґрунтується на ідеї гуманістичної педагогіки, теорії природовідповідності, ідеї солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій освітньої діяльності дітей раннього і дошкільного віку» [31, с. 152].

Якість дошкільної освіти в Україні регулюється Базовим компонентом дошкільної освіти, законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепцією розвитку дошкільної освіти, Концепцією освіти дітей раннього та дошкільного віку та іншими нормативно-правовими актами, інструктивно-методичними документами.

Нормативно-правова база створює правову основу для упровадження дистанційного навчання в дошкільній сфері, а також педагогічні умови задля його реалізації, зокрема: педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти з батьками дошкільників або особами, що їх замінюють; надання різноманітних видів дистанційної підтримки вихованцям та їхнім батькам, а також педагогічним працівникам; забезпечення дистанційного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами;

формування готовності педагогів працювати в умовах нових освітніх трансформацій і суспільних викликів; здійснення постійного моніторингу організації освітнього процесу використанням дистанційної форми роботи в закладі дошкільної освіти.

Нині в Україні дистанційна освіта забезпечується та регулюється низкою відповідних положень, зокрема: Положення про дистанційне навчання, Положення про електронні освітні ресурси та інші положення про запровадження дистанційної форми навчання в різних освітніх ланках.

Методичними рекомендаціями щодо провадження освітньої діяльності з питань дошкільної освіти під час дії правового режиму воєнного стану визначено, що окреслений період в організації освітньо-виховного процесу з дітьми всіх вікових груп провідною має бути ідея спільної відповідальності родини, педагогів і держави, а також інших фахівців, причетних до забезпечення якісного освітнього процесу дошкільного закладу, за збереження життя і здоров'я дитини, а також за її моральний, духовний та інтелектуальний розвиток. Тому актуальним є налагодження взаємозв'язків і взаємопідтримки закладів дошкільної освіти з батьками вихованців та представниками територіальних органів самоврядування.

Сучасні джерела наводять такі потрактування дистанційного навчання. У Положенні про дистанційне навчання – це «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [50].

У Рекомендаціях щодо забезпечення якості дошкільної освіти України в умовах карантину дистанційне навчання трактується як «комплекс інструментів, що забезпечують організацію освітнього процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у зручній для

здобувачів освіти спосіб і час» [54, с. 12].

О. Косенчук та І. Новик визначають дистанційне навчання, як «організацію освітнього процесу в умовах віддаленості одне від одного його учасників та їхньої опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, що функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікативних технологій» [34, с. 19].

Л. Зімакова, О. Тупиця та Л. Жданюк, які досліджують дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану, трактують дистанційне навчання дітей дошкільного віку як «організацію партнерської освітньої взаємодії в умовах віддаленості вихователя від дітей та їх батьків (дорослих, які доглядають за дітьми), що функціонує синхронно та / чи асинхронно на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікативних (цифрових) технологій» [25, с. 93].

Крім того, дистанційне навчання інтерпретується як індивідуальний процес набуття знань, дистанційного розвитку навичок і методів пізнавальної діяльності з використанням інформаційних та комунікаційних технологій і активних методів навчання. Так, В. Кухаренко визначає дистанційне навчання, як систематичне і цілеспрямоване навчання, взаємодія якого відбувається на певній відстані між суб'єктами освітнього процесу, з розділеною взаємодією не тільки в просторі, а й у часі [38].

Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. здійснюють термінологічний аналіз педагогічної сутності поняття дистанційне навчання дошкільників засновуючись на базі дослідження відповідної науково-педагогічної літератури, присвяченої дистанційному навчанню дітей дошкільного віку. Під дистанційним навчанням дітей дошкільного віку автори статті розуміють організацію спільної освітньої взаємодії в умовах віддаленості педагогів від дітей та їх батьків (дорослих, які доглядають за дітьми), що діють синхронно і / або асинхронно на основі сучасних освітніх, інформаційних і комунікаційних (цифрових) технологій. Дослідники розглядають позитивні

та негативні аспекти залучення дошкільників до дистанційного навчання; доводять, що в умовах воєнного стану дошкільна освіта не повинна перериватися, а педагоги, вихованці та їхні батьки повинні взаємодіяти як суб'єкти освітнього процесу. Автори аналізують сучасні освітні онлайн-платформи та онлайн-інструменти, на основі яких можуть брати участь у навчально-виховній діяльності всі учасники освітнього процесу [25].

Дистанційна освіта оснащена низкою інформаційних технологій і методів навчання, які дають можливість надавати освітні послуги в умовах воєнного стану, навіть якщо в освітньому закладі немає здобувачів. При такому підході дистанційне навчання може бути досягнуто за допомогою використання дистанційного навчання як іншої освітньої форми та використання методів дистанційного навчання для забезпечення різних його форм [50].

Педагоги закладів дошкільної освіти мають бути забезпечені спеціальним програмним обладнанням та засобами інформації та зв'язку, особливо Інтернетом. У свою чергу, діти повинні мати доступ до відповідних пристроїв та інтернет-ресурсів за допомогою батьків, помічників, сімейних вчителів (репетиторів) та доглядальників. Ключовими особливостями дистанційного навчання є одночасна інтерактивна взаємодія між педагогами і дітьми й дорослими, виділення часу всім партнерам освітньої взаємодії для формування в дітей пізнавальних матеріалів, консультативної підтримки і т. ін. [2, с. 82-83].

Як уже зазначено раніше, існує два режими організації дистанційного навчання, що визначають вид взаємодії учасників освітньої діяльності, – синхронний та асинхронний. Суб'єктами дистанційного навчання в дошкільному закладі є дошкільнята, їх батьки або інші законні представники дитини, вчителі, помічники дітей з особливими потребами. Позитивним аспектом дистанційного навчання в закладі дошкільної освіти є те, що його послуги надаються з легкістю включення додаткових ресурсів, які

поглиблюють, інформують і збагачують предмет курсу і види діяльності. Основними ж негативами є:

- неналежне або відсутнє технічне забезпечення;
- зміна міжособистісної взаємодії педагога з вихованцями та дорослими, які їх доглядають;
- недостатня або неналежна інформаційно-технічна грамотність педагогів закладів дошкільної освіти;
- непередбачуване або самостійне перенавчання вихователів, оволодіння ними новими компетентностями, необхідними для комунікації з дітьми та їх батьками в режимі відеозв'язку;
- недостатня, неналежна або повністю відсутня візуалізація, емоційне та психологічне спілкування зі здобувачами освіти [25, с. 94].

Як уже зазначено, вихователі дошкільних закладів повинні володіти необхідним інструментарієм з метою реалізації якісного дистанційного навчання: засоби для надання навчальних матеріалів; засоби дистанційного моніторингу якості навчання дошкільнят (постійні відеозвіти, фотозвіти, спостереження, оцінка, система прогнозування змін у стані формування тих чи тих компетентностей); інструменти для консультування дітей та її батьків; засоби інтерактивної співпраці педагога, дитини і дорослого, відповідального за освіту дитини; можливість швидко доповнити джерела інформації новою інформацією, виправити помилки тощо.

Отже, суть дистанційного навчання в дошкільних освітніх закладах полягає в продуктивній взаємодії учасників освітнього процесу, зокрема педагогів, дітей, батьків (або осіб, які їх замінюють). Усі педагоги мають право на академічну свободу, тому немає сталих вимог до впровадження дистанційного та змішаного навчання. Тому вихователі мають змогу проявити творчий підхід до цього процесу відповідно до вимог освітньої програми для розвитку дітей певних груп, їх особистісних особливостей, що дасть змогу встановити міжособистісні взаємини з дітьми та їх батьками.

1.3. ° Особливості формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання

Важливість формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку задекларовано низкою державних документів. Так, у Листі МОН «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022-2023 навчальному році» зазначено, що одним із провідних напрямів діяльності ЗДО є формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. Необхідно консолідувати зусилля педагогів закладу освіти та батьків для зміцнення національної ідентичності дітей як основи, яка сприяє вихованню справжнього патріотизму, ціннісного ставлення до власної родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури, формуванню в дітей позитивного образу своєї країни, утвердженню активної позиції громадянина своєї країни [40].

Основними виховними чинниками, що впливають на формування соціальної компетентності дошкільника є сім'я і заклад дошкільної освіти, тісна взаємодія яких дає змогу створити оптимальні педагогічні умови для соціалізації дитини. Нині, як слушно наголошує Н. Вахняк, «ураховуючи реалії сьогодення, вкрай важливо об'єднати зусилля двох гілок виховання молодого покоління – сімейного та суспільного; налагодити комунікацію з батьками вихованців та педагогічним колективом закладу дошкільної освіти. А реалізувати взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу, повноцінно надати освітні, інформаційні та консультаційні послуги можливо лише за допомогою дистанційної форми навчання [8, с. 88-89].

Нині завдяки дистанційному навчанню забезпечується неперервність освітнього процесу в карантинних і воєнних умовах. Однак, організація дистанційного навчання в дошкільному закладі повинна одночасно враховувати певну несамостійність дитини (вона ще не має часових

орієнтирів, не спроможна самотійно під'єднатися до синхронних занять, потребує допомоги в підготовці матеріалу до занять, може демонструвати неготовність до участі в заняттях вдома і т. ін.), а також вона вимагає постійної активності батьків, їх систематичної участі в забезпеченні дитячої ігрової, комунікативної, мовленнєвої, художньо-продуктивної та рухової діяльності, бажання спілкуватися з педагогом і дитиною одночасно.

Крім того, самі дорослі повинні бути безбар'єрними в комунікації. Важливо зазначити, що педагоги дошкільних закладів повинні вміти спілкуватися як з дітьми, так і з батьками одночасно, особливо в режимі синхронного дистанційного навчання.

На думку О. Ємчик, «для забезпечення неперервності освітнього процесу батьки є тою ланкою, яка впроваджуватиме змішаний характер освітніх впливів – тобто поєднання дистанційної взаємодії та залучення технічних засобів із реальною практичною та ігровою діяльністю дошкільників у домашніх умовах. Батьки в умовах дистанційної освіти виступають своєрідним ретранслятором виховних і навчальних впливів вихователя на дитину, реалізатором запланованих видів діяльності та занять, режимних моментів [22].

М. Атамась наголошує на тому, що «використання дистанційної форми навчання закладами дошкільної освіти в роботі з дітьми дошкільного віку буде ефективним лише завдяки реалізації спеціальних організаційно-педагогічних і дидактично-методичних засобів. Партнерська взаємодія сприяє залученню вихованців до дистанційного навчання; об'єднує учасників навчально-виховного процесу; гарантує дитині право на освіту – формує в дітей низку компетентностей: еколого-природознавчої, комунікативно-мовленнєвої, логіко-математичної та цифрової, налагоджує взаємини між дітьми та їх батьками; формує особистісні якості здобувачів освіти [2, с. 84].

За твердженням Н. Вахняк, «формування соціально-громадянської компетентності – складний процес, який потребує тісної взаємодії всіх

суб'єктів освітнього процесу в дистанційному форматі: педагогів, батьків, дитини; усвідомлення ними потреби й важливості сформованості емоційно-ціннісного ставлення в дитини дошкільного віку. Тому в умовах дій правового режиму воєнного стану заклад дошкільної освіти має дедалі більше повертатися обличчям до кожної родини й консолідувати зусилля для зміцнення національної ідентичності дітей, що виховує в них справжній патріотизм, утверджує активні позиції громадянина своєї країни [8, с. 89].

Науковець підкреслює, що процес формування соціально-громадянської компетентності дошкільників має реалізовуватися через різні види діяльності, зокрема ігрову, комунікативну, художньо-естетичну, здоров'язберезувальну та пізнавально-дослідницьку, збагачувати дитячий світогляд певними знаннями про державні та національні символи України, звичаї та традиції українського народу, уявлення про соціальні явища, події, правила й способи міжособистісної взаємодії із членами сім'ї, родини, однолітками, іншими людьми тощо [8, с. 89].

Педагоги-практики зазначають, що до введення дистанційного навчання вихователі ще не розвинули таких компетентностей, як-от: синхронне онлайн-спілкування, лагідне онлайн-навчання для батьків і т. ін. Абсолютно різними формами взаємодії є живе спілкування, розвиток, виховання і навчання дітей в межах закладу дошкільної освіти а також спілкування через веб-камеру.

В асинхронному режимі педагогам необхідно навчитися складати короткі і доступні повідомлення для батьків з максимальною емоційно-позитивною мотивацією і стимулом для спільної діяльності зі своїми дітьми. Можемо відмитити, що в межах дистанційного освітнього процесу надважливим стає фасилітаційна роль вихователя, як під час взаємодії з дітьми, так і під час взаємодії з їх батьками. Необхідно висловлюватися доступно, виразно, емоційно, логічно, доречно і правильно; усвідомлювати, що засоби вербальної та невербальної комунікації є засадничими в

дистанційному освітньому процесі. Педагог має як ніколи раніше бути видатним промовцем, володіти гарно поставленим голосом, миттєво реагувати, бути дешифрувальником прихованих думок у мовленні дітей та їхніх батьків; володіти етикетними нормами та культурою мовлення; бути здатним демонструвати мовлення різних етносів; уміти забезпечувати міжкультурне, різновікове та гендерне спілкування через дослідження мовленнєвої поведінки певних мовців чи мовних спільнот; визначати роль мови та мовлення у зближенні людей, у забезпеченні на цьому ґрунті взаємодії, взаємоповаги та взаємопідтримки.

Використання вербальних і невербальних засобів в онлайн-спілкуванні^o – мова не тільки емоційна, але іноді й експресивна, у різних модуляціях (радість, здивування, інтрига, смуток, відчай і т. ін.). При читанні літературних творів, створення активних виразів обличчя, постановка дітям відкритих питань, активне слухання дітей (кивок, вигук і т. ін.), активне створення «звукової маски» героя.

В умовах дистанційного навчання вихователіві необхідно проявляти гуманізм і толерантність до батьків та вихованців; забезпечувати психолого-педагогічну підтримку, створювати позитивну атмосферу для комфортного розвитку дітей та спілкування з батьками; уміти складати позитивні повідомлення (без критичних оцінок, задля лагідного скеровування її дій); уміти здійснювати аналіз дитячої роботи (формулювати позитивні оцінки, не робити некоректних зауважень), налаштовувати дошкільників на подальшу активну діяльність; закликати батьків не виконувати повністю всю роботу замість дитини, а лише надавати їй часткову допомогу, створювати освітню діяльність близькою до зацікавлень, здібностей і потреб дітей, забезпечувати змогу обирати, творити та експериментувати.

Однією з ключових навичок в умовах дистанційного навчання є цифровізація, суть якої полягає у вмінні педагога добирати і розміщувати навчальну інформацію в соціальних групах; готувати власний інструментарій

для онлайн-занять; демонструвати акторські, операторські та режисерські здібності під час підготовки відео продуктів до навчальних занять.

Організуючи дистанційне навчання на основі партнерської педагогіки, важливо підкреслити батькам, що вони не мають права обмежувати життєві потреби дитини в мінливих життєвих ситуаціях, особливо в пізнанні світу. Тому батькам необхідно знаходити час для спільних занять та ігор з дітьми, оскільки прямий фізичний і емоційний контакт з коханою людиною, прояви прихильності, турботи допоможуть дитині легше пережити складні стресові ситуації і їх наслідки і відчутти себе захищеною. Для батьків варто підготувати вебінари-практикуми, семінари, тренінги, тематичні замітки, статті з порадами експертів і розіслати їх в онлайн-спільнотах. У Viber, Telegram існують професійні спільноти, до яких батькам можна рекомендувати долучитися задля самостійного одержання необхідної корисної та цікавої інформацію.

На думку Н. Вахняк, «якісно побудувати дистанційний формат взаємодії з батьками щодо формування соціально-громадянської компетентності в дітей дошкільного віку допоможуть технологічні аспекти організації комунікації освітнього процесу. А саме – створення розвивального середовища – освітній контент: онлайн-заняття, мультимедійні презентації, скрайбінг презентації, інтерактивні ігри, народні ігри, пальчикові ігри, коректурні таблиці, мнемо-таблиці, інтелектуальні карти або карти розумових дій, прості досліди, веселі руханки впродовж дня, фізкультхвилинки, різні види театрів, музичний репертуар тощо» [8, с. 92].

Як відзначають педагоги-практики, «усі платформи, інструменти і додатки корисні, з ними значно простіше організувати дистанційне навчання та розширити зручність віддаленої роботи. Telegram і Viber – зручні і прості месенджери, які надають додаткові опції для ефективної комунікації з батьками. Google Meet – сервіс для групового відеозв'язку, який працює як на мобільних платформах, так і на ПК, і є зручним у використанні. Google

Classroom – безкоштовний веб-сервіс, створений Google для закладів освіти. На ньому зручно розміщувати навчальний матеріал, тести, анкети, Легко відстежувати прогрес кожного здобувача освіти, супроводжуючи коментарями. Мобільний додаток Google Classroom дає змогу користувачам робити фото та прикріпляти їх до завдань, поширювати файли з інших додатків і мати офлайн доступ до них [6].

Організуючи дистанційний формат взаємодії з батьками вихованців, необхідно використовувати й електронні платформи (Zoom, GoogleMeet, Google Classroom, Microsoft Teams, Skype, Padlet) для онлайн-зустрічей, консультацій, бесід, семінарів-практикумів, тренінгів, ділових та рольових ігор, батьківських клубів, майстер-класів. Сучасним батькам подобаються ідеї педагогів щодо проведення веб-квестів, коуч-сесій, кейс-технологій, фестивалів родинної творчості, віртуальних флешмобів, фоточеленджів для підвищення рівня культури батьківства з формування в дітей соціально-громадянської компетентності [8, с. 92].

Також задля формування соціальної компетентності дітей з метою забезпечення ефективної комунікації в дистанційному форматі з батьками вихованців доречно використовувати й такі безоплатні хмарні сервіси, як-от: ADrive, Dropbox, Education, Microsoft, OneDrive, SkyDrive та ін.).

Висновки до розділу 1

Соціальна компетентність характеризує особистість дитини з різних боків і будучи багатокomпонентною, охоплює все і всю глибину функцій особистості в суспільстві. Оскільки людина є суто соціальною істотою, форма соціальної компетентності включає як соціальну мотивацію, когнітивний компонент взаємодії, компонент власного добробуту та психологічного комфорту під час будь-якої діяльності в соціумі. У той же час сформована соціальна компетентність передбачає як здатність до встановлення адекватного рівня партнерства, здатності співпрацювати, так і забезпечення адекватного рівня комфорту, щоб не кидати виклик вимогам визнаним в конкретному соціумі. Соціальна компетентність є принциповою і вимагає здатності відстоювати власну думку, чинити опір і пристосовуватися до небажаних впливів, уміння здійснювати ефективну взаємодію в умовах що змінюються.

Соціальна компетентність вимагає високого рівня оптимізму, який стимулює віру в успіх, навіть у випадках, коли завдання може здатися нереальним чи безнадійним. З іншого боку, також потрібен певний рівень песимізму, який дозволяє об'єктивно оцінити власні знання і уникнути занадто ейфорічного підходу. Головне в тому, що цей песимізм має стимулювати вас компенсувати прогалини у знаннях і навичках, які можуть уповільнювати ваш прогрес. Соціальна компетентність також передбачає уміння враховувати соціальні норми та права інших людей. Все це сприяє розвитку соціальних здібностей та ситуаційної готовності, що в свою чергу є важливим аспектом життєвого розвитку індивіда.

Отже, соціальна компетентність – це комплекс особистісно-психологічних прийомів взаємодії людини з соціальним довкіллям. Ефективність такої взаємодії є ознакою наявності соціальної компетентності особистості.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Аналіз формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання в сучасних закладах дошкільної освіти

Стаття 9 Закону України «Про освіту» визначає, що однією з форм здобуття освіти є дистанційне навчання. Це зумовлено непрямою взаємодією віддалених учасників освітнього процесу в професійному середовищі, що працює на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Однак наразі точно не встановлено, чи підходить ця форма навчання для дітей дошкільного віку.

Листами МОНУ від 11.10.2017 № 1/9-546 «Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців» та від 27.09.2010 № 1/9-666 «Про організацію роботи з дітьми п'ятирічного віку» визначено, що найзручніше швидко обмінюватися інформацією з батьками в Інтернеті. Для цього корисними будуть сторінки на сайтах дошкільних освітніх закладів, електронний зв'язок, онлайн-спілкування в закритих групах у соціальних мережах і т. ін. Корисними й вагомими у зв'язку з цим стануть розробки різноманітних шляхів взаємодії з батьками, які забезпечать ефективне й корисне проведення часу з дитиною, це, зокрема: розробка і запровадження медіа-освіти, створення інформаційних програм для дошкільників, створення електронної пошти для батьків з питань розвитку дошкільників тощо.

Однак педагог може не тільки інформувати батьків, а й проводити виховну роботу з дітьми. Необхідно лише дотримуватися вимог санітарних

норм дошкільних установ, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 234 та зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 № 563/28693 з метою запобігання проблемам зору та серцево-судинним захворюванням.

Розділом XII «Вимог до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей» визначено, що дітям дошкільного віку дозволяється дивитися розважальні телепередачі, мультфільми та діафільми не частіше одного разу на день. Час перегляду розважальних телевізійних шоу не повинен перевищувати 20 хвилин на день для дітей віком від 3 до 4 років і 30 хвилин для п'яти і шестирічок.

У випадку, якщо дитині треба попрацювати з гаджетом, необхідно дотримуватися таких правил: комп'ютерні заняття дозволені для дітей дошкільного віку двічі на тиждень (максимум один раз протягом дня). Час безперервної роботи з комп'ютером не повинен перевищувати 10^о хвилин. Після занять з дітьми обов'язково проводиться зорова гімнастика. Для дітей які часто хворіють або мають хронічні захворювання чи нещодавно перенесли захворювання (протягом двох тижнів), а також дітям із порушеннями зору скорочують тривалість комп'ютерних занять до 5-7^о хвилин.

Для роботи з комп'ютером необхідно забезпечити розумну організацію робочого місця: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонтальність екрану монітора має бути на рівні очей, відстань від очей до екрану повинна бути не менше 50 см.

Заняття з молодшими та середніми дошкільнятами включають в себе використання електронних технічних засобів навчання (ТЗН), за умови отримання дозволу від батьків, протягом не більше 10 хвилин. Щодо старших дошкільнят, час занять з використанням ТЗН, таких як інтерактивні дошки та відеопроєктори, має бути обмежений і не перевищувати 15 хвилин.

Дистанційне навчання в освітніх закладах проводиться по-різному, і

стандартизований підхід тут не для всіх підійде. У контексті впровадження дистанційного навчання в закладах дошкільної освіти взаємодія з сім'єю можлива у форматі «вихователь – батьки – дитина». Це пов'язано з тим, що багато навичок у дітей дошкільного віку ще не сформувалися, наприклад, здатність дитини до самостійного читання, здатністю працювати з ІКТ, самоорганізація і т. ін.

Під час організації дистанційної форми роботи з дітьми дошкільного віку батьків турбує низка факторів: через власну зайнятість в умовах дистанційного навчання дітей, у них не буде змоги і сил виконувати завдання навіть дошкільного рівня; занепокоєння небажанням дошкільнят займатися з власними батьками; потреба в систематичних фото і відеозвітуваннях за результатами виконаної роботи; необхідність дотримуватися чітко визначеного часу проведення занять; побоювання за шкоду здоров'ю, а також псування зору дітей і т. ін.

Завданням вихователя стає потреба заручитися підтримкою з боку батьків. Для цього треба створити для них комфортні умови. Слід організувати роботу так, щоб батькам було цікаво виконувати завдання в зручний час, давати дитині змогу спілкуватися з друзями, підвищувати інтерес дитини до знань шляхом підбору цікавих завдань тощо.

Засобами комунікації під час дистанційного навчання можуть бути:

- електронна пошта^o – це стандартний формат, який дозволяє передавати повідомлення у звичайному текстовому форматі, а також в інших форматах (програми, графіка, аудіо, відео) у відкритому або зашифрованому вигляді;

- форум^o – найпоширеніша форма спілкування. Модератори форуму проводять дискусії та обговорення, заохочуючи учасників запитаннями, повідомленнями та новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форуму дозволяє прикріплювати різні файли певного розміру. Можна об'єднати кілька форумів в один великий форум;

– чат – це спосіб взаємодії користувачів у реальному часі через Інтернет. Його можна визначити як оперативний засіб комунікації, який дозволяє людям взаємодіяти один з одним в момент часу. Існують різні типи чатів, такі як текстовий, голосовий, або комбінація голосового та відеочату. Серед них найпоширенішим є текстовий чат, а голосовий чат виявляється корисним під час віддалених обговорень;

– відеоконференція^o – це конференція в умовах реального часу в онлайн-режимі. Проводиться в певний день і в певний час. Необхідно складати розклади для високоякісних відеоконференцій, своєчасно надавати інформацію на веб-сайті та чітко складати списки розсилки. Відеоконференції – це один із найновіших способів спілкування, який дозволяє здійснювати взаємодію в режимі реального часу у «віддалених групах», коли вихованці і педагог перебувають на відстані, але завдяки відеоконференціям можуть бачити один одного;

– блог є формою взаємодії що подібна до форуму, де можуть публікувати певну інформацію одна чи людина чи група людей. Наприклад, один автор публікує допис у блозі та надає іншим можливість читати та коментувати опублікований матеріал;

– соціальні мережі Telegram та Viber дають змогу створювати закриті і відкриті канали комунікації, групи, чати, у яких здійснюється обговорення тем і завдань, перегляд різноманітної інформації.

Найбільш поширеним способом є створення групи для батьків в соціальних мережах Viber, де є можливість спілкуватися з ними а також надавати рекомендації за певними темими: фото, аудіо, відео та листування, вносити пропозиції щодо реалізації освітньої діяльності, отримувати фотозвіти.

Не менш продуктивними в організації дистанційного проведення навчально-розвивальних занять для дітей дошкільного віку є надсилання вихователем посилань для батьків на інтернет-сторінки з різноманітними

розвивальними завданнями, казками, пісеньками, фізичними вправами тощо; надсилання відеоматеріалів за відповідними темами навчальних занять; організації і проведення тематичних конкурсів, флешмобів та інших виховних заходів; відеоконференції з групою дітей; онлайн-комунікації з дітьми; створення та використання в навчальній практиці комунікативних каналів.

В умовах дистанційного навчання виховну роботу ведуть не лише вихователі, але й логопеди, інструктори з фізичної культури, музичні керівники, практичні психологи та інші спеціалісти. Особливість виховної роботи з дітьми дошкільного віку полягає в необхідності включення різних видів ігор (дидактичних, тематичних, розвивальних) в освітній процес.

Важливо зазначити, що виховна робота повинна проводитися систематично, а для дистанційного навчання ефективно використовувати інтерактивні матеріали, соціальні мережі, освітні платформи та інші електронні ресурси.

Для психологічного розслаблення дітей особливо важливі зустрічі в режимі реального часу через гаджети. Рекомендується проводити такі заходи за згодою батьків, двічі на тиждень для молодших та середніх дошкільнят та до 15 хвилин для старших.

Для проведення онлайн-зустрічей найзручнішою платформою є Zoom, яка підходить як для індивідуальних, так і для групових занять. Рекомендується проводити онлайн-конференції двічі на тиждень, починаючи з 10 години, враховуючи специфіку вікових груп дітей дошкільного віку.

Заходи можуть бути заплановані заздалегідь, і можуть бути створені постійні посилання, тобто можна створити одне і те ж посилання для входу на заняття, які повторюються в певний час. Перевага таких занять – відмінне спілкування, відео- і голосове спілкування з кожним учасником; організатор може не тільки вимикати та вмикати мікрофон, але також може вимкнути відео та вимагати включення відео від усіх учасників. Можна увійти на

зустріч лише як учасник із правами перегляду; можна поділитися екраном (сканом) зі звуком; можна призупинити відображення на екрані або поділитися лише окремими програмами, а не всім екраном. Наприклад, увімкнувши браузер demonstration.In, налаштування можуть дати всім учасникам можливість ділитися екраном, або ви можете ввімкнути обмеження, щоб це міг зробити лише редактор. Інтерактивна дошка вбудована в платформу, тому можна легко і швидко перейти від демонстрації на екрані до дошки.

Для ефективної організації дистанційного навчання зручно застосовувати наступний алгоритм:

1. Спланувати роботу. Для цього необхідно визначити кінцевий результат навчання, який ви хочете отримати від дітей. Задайте собі 3 запитання: Чого я хочу навчити своїх дітей? Як вони досягнуть бажаного результату? Як я можу допомогти їм досягти бажаного результату?

2. Створити навчальні матеріали. Дистанційна організація навчальної діяльності дітей дошкільного віку полягає в тому, щоб допомогти їм впоратися з речами, яких вони не вміють або не знають. Для цього в дитини повинні бути відповідні навчальні матеріали і завдання для його вікової групи. Додайте до навчального матеріалу інструкцію із застосування і вкажіть час заповнення, рекомендації та поради. Крім того, щоб допомогти батькам, ви можете надсилати презентації, відео, посилання та інші мультимедійні матеріали, які допоможуть вивчити цю тему. Необхідно надати батькам перелік інтернет-ресурсів, щоб полегшити засвоєння матеріалів.

3. Беріть до уваги, що не всі дошкільники можуть однаково активно брати участь в освітній діяльності. Необхідно застосовувати індивідуальний підхід, який спрощує етап підготовки завдання і дає можливість розкрити творчий потенціал дітей.

4. Подумайте, як отримати зворотний зв'язок. Ефективний зворотний

зв'язок забезпечить використання електронної пошти, онлайн-сервісів, як-от освітні платформи: App, Skype, Telegram, Viber, Whats Youtube, ZOOM та ін.

Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки в закладах дошкільної освіти передбачено дистанційну форму роботи, яка ставить перед вихователями складне завдання: як організувати навчальний процес в умовах дистанційного навчання, як скласти план роботи для педагогів; як повідомити про форми і методи роботи, використані вихователями, коли вони не можуть перебувати поруч із дошкільнятами.

Вихователь-методист Л. Чайковська пропонує детально розглянути поняття що відносяться до дистанційного режиму роботи колективу. Дистанційне навчання – це форма організації та здійснення освітнього процесу, учасники якого (суб'єкти та об'єкти навчання) здійснюють базову та переважно віддалену освітню взаємодію. Тобто для організації віддаленої роботи вихователів, перш за все, необхідно враховувати можливість обміну інформацією між педагогами та членами сімей, тих, хто бере участь у навчанні, використовуючи модель навчального плану та оцінку ресурсів, які можуть бути використані для форми звіту. Тому необхідно максимально активно використовувати сайт освітнього закладу, розміщувати посилання на інформаційні матеріали та різноманітні фото-відео матеріали, ресурси для саморозвитку тощо.

План роботи – це документ, який містить повний список запланованих робіт (заходів), які необхідно виконати. У плані уточнюється зміст роботи (робота з дітьми, робота з батьками, самоосвіта, організаційно-педагогічна і т. ін.), зазначається термін і форма виконання (платформа і сервіси, за допомогою яких відбуватиметься взаємодія з учасниками освітнього процесу і які сайти використовуватимуться для самоосвіти і створення завдань для дошкільнят і їх батьків). Завдання для дошкільнят повинні бути представлені в ігровій формі всіма фахівцями (педагогом, логопедом, практичним психологом, музичним керівником, інструктором з фізкультури, керівником

гуртка). У той же час вихователі мають використовувати різні платформи для зворотного зв'язку з сім'єю учня, щоб дізнатися, чи засвоїв дошкільник запропонований предмет або завдання.

Педагог повинен проінформувати всіх батьків вихованців про особливості навчально-виховного процесу в умовах дистанційного навчання. Для цього доречно створити групи, закриті канали спілкування або закриті спільноти в соціальних мережах (Viber / Telegram / Instagram) за погодженими з батьками принципами організації, а також за попередньо обговореними з батьками правилами спілкування і навчання, використовуючи відповідні інструменти віддаленого зв'язку, як-от: блог, різноманітні форуми, соціальні мережі, чати і т. ін. Однак при створенні відеоспілкування необхідно враховувати, що для дітей 2–5 років існує обмеження на використання гаджетів – не більше 1 години екранного часу на день (неважливо, мультфільм це, гра або підготовлене коригуюче заняття).

Звіт педагога – письмове інформування про виконану роботу. Існують статистичні (цифрові) та текстові звіти. Статистичні звіти складаються на спеціальних друкованих формах, текстові – на звичайному папері. При складанні звіту вихователь повинен надати посилання на підготовлений матеріал. Умови та моделі звітів визначаються відповідним наказом.

Задля ефективної організації освітнього процесу з використанням дистанційної роботи слід врахувати багато аспектів, зокрема: під час організації віддаленої роботи суворо дотримуватися нормативно-правового забезпечення; забезпечувати організацію навчально-виховного процесу та реалізацію освітніх програм з використаннями засобів онлайн-комунікації, а також електронних та веб-ресурсів, проводити індивідуальні консультації та самостійний пошук матеріалів; проінформувати батьків вихованців про особливості освітньої діяльності в умовах навчання в дистанційному режимі; надати учасникам освітнього процесу форми зворотного зв'язку для ефективного впровадження системи дистанційного навчання,

використовуючи можливості сайту закладу дошкільної освіти з посиланнями в ньому на інформаційні матеріали та додаткові матеріали, такі як відео, завдання та тести, і корисні ресурси для самостійного навчання. Окрім цього, це дає додаткову можливість спільної роботи з батьками. Також є важливим аспектом створити закриті канали комунікації і спільноти в соцмережах, обговорити принципи їх організації, а також правила спілкування; застосовувати різноманітні засоби зв'язку в дистанційній роботі за наявною системою технічного забезпечення (блог, електронна пошта, форум, чат тощо) [57].

Дистанційна робота дошкільних закладів освіти значно ускладнила життя батькам. Оскільки дитсадки закриті, батькам потрібно розважати та навчати дітей самостійно. Психолог і керівник Центру розвитку дитини «Наша мрія – щасливе дитинство» Ю. Чемер дає батькам кілька порад про те, що робити зі своїми дітьми вдома під час карантину [52]. Щоб організувати цікаву гру з дошкільником, психолог рекомендує задіяти всі органи чуття.

Слух. Якщо приділяти увагу слуху, можна відкрити для себе звуки, які зазвичай залишаються непоміченими у повсякденному житті. Запропонуйте дитині цікавий вправний експеримент - збирати різноманітні предмети в кімнаті, починаючи з найменших деталей і закінчуючи подушкою. Це може включати предмети різних розмірів і матеріалів. Використовуючи ударні предмети, такі як ложка чи барабанні палички, можна пограти та вислухати звук, який видає кожен обраний предмет. Далі можна перейти до розпізнавання звуків голосу. Наприклад, члени сім'ї можуть стукати по різних предметах, і дитина повинна вгадати, який саме предмет вони використовують. Така гра сприяє розвитку уваги, пам'яті і розширенню знань про світ навколо.

Зір. Рекомендуємо закріпити для дитини знання кольорів та відтінків. Пригадайте дитині будь-який предмет і дайте їй завдання знайти якомога більше предметів у кімнаті, схожих за кольором. Дитина утримуватиме увагу

для пошуку однакових за кольором предметів. одного кольору. Дитина, що шукає певний колір, запам'ятовує предмети, які з'являються в її полі зору. Щоб дитині було цікавіше грати, можна влаштовувати конкурси або змагання між членами сім'ї. Такі вправи розвивають увагу і концентрацію дитини.

Тактильні відчуття. Предмети й об'єкти можна розпізнати не тільки на дотик, але й носом або щічкою. Ви можете взяти клаптики тканини, предмети домашнього вжитку або одяг різної текстури та якості. Дитині зав'язують очі, батьки розповідають, що це за річ, де вона лежить і для чого використовується. Наприклад, якщо це їжа, то в дитини мають бути зав'язані очі. Якщо це посуд, дитина має знайти подібний сенсорний об'єкт. Це розвиває інтуїцію і концентрацію, вчить дитину відчувати різні предмети дотиком.

Запах. Назва гри: «Відгадай за запахом». Для гри треба підібрати стільки ароматних речей, скільки років дитині. Наприклад, кава, мандарин, цибуля, часник тощо. Чим цікавіший і детальніший продукт оберуть батьки, тим веселішою буде гра. Предмет для відгадування слід заховати в непрозору тканину або в коробку чи банку. Якщо дитині більше 5 років, ви можете вибрати продукти з поєднаним ароматом і обов'язково зав'язати очі.

Завдання^o 1: дитина має впізнати за запахом усі предмети.

Завдання 2: дитина має знайти пару кожному із запропонованих ароматів.

Такі ігри розвивають нюх дитини, а також пам'ять, увагу та моторику.

Смак. З дитиною можна згадати різні смаки і пояснити їх. А потім спробувати по-справжньому розпалити почуття, яке називається «Очікування^o – Реальність». Дитині надається можливість взяти участь у процесі приготування та дегустування інгредієнтів страв, а за обідом можна обговорити, які продукти виявилися найяскравішими. Такі ігри розвивають смакові властивості, пізнання довкілля та увагу дитини.

Як підсумовує психолог, ^оусе навколишнє середовище є причиною розвитку. Зрозуміло, що рано чи пізно діти обов'язково отримають для себе все необхідне для пізнання світу, але дитині цікавіше вчитися разом з батьками [52].

Для всебічного розвитку дітей дошкільного віку та повноцінного охоплення освітнього процесу в період дистанційного навчання дошкільні заклади освіти створюють відповідні сторінки, які надають цікаві та корисні засоби, а також освітні завдання та освітні платформи для занять дітей вдома. Вихователі піклуються про повноцінний розвиток дошкільнят - добирають, створюють і розсилають батькам навчальні матеріали для розвитку дітей, книги за віковими категоріями, аудіокниги та творчі майстер-класи.

Ми підготували підбірку корисних матеріалів, які призначені для надання психологічної підтримки як дорослим, так і дітям. Крім того, в цей перелік включені навчальні ресурси для дошкільнят, які наразі доступні для усіх і надаються безкоштовно. Ці матеріали також розроблені педагогами дошкільних закладів України.

2.2. Презентація методичних рекомендацій щодо формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання

Сьогодні внесло корективи в організацію освітньої діяльності закладів усіх рівнів. Рекомендації щодо організаційних аспектів діяльності закладів дошкільної освіти наведено в таких нормативних документах: Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX; лист МОН № 1/3475-22 від 17.03.2022 «Про зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб».

Базовий компонент дошкільної освіти (2021), як стандарт дошкільної освіти, є завжди актуальним. Він затверджує державну політику в галузі дошкільної освіти. Дошкільні освітні заклади зобов'язані дотримуватися його вимог навіть під час воєнного стану. У умовах воєнного стану однією з найактуальніших локальних проблем є організація психологічної та методичної підтримки педагогічних працівників, а також підтримка дітей та їхніх батьків у скрутних ситуаціях. Важливо забезпечити організацію освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку. Налагодження партнерської взаємодії між дошкільними закладами та батьками важливо для створення сприятливого середовища.

Додатково, треба здійснювати психологічну та освітню підтримку батьків і дітей, зокрема тих, у яких є особливі освітні потреби. Важливе завдання дошкільної освіти - об'єднання зусиль влади, освітніх установ і громадськості для забезпечення умов, необхідних для повноцінного розвитку та соціалізації дітей у воєнний період та створення безпечного освітнього середовища.

Зокрема, в практиці дошкільних закладів акцентується на технічних

аспектах організації освітнього процесу. Вони використовують різноманітні онлайн-ресурси, створюють віртуальні бібліотеки та банки освітніх ресурсів, а також забезпечують залучення до участі в різних програмах дошкільної освіти для тимчасово переміщених дітей та їхніх сімей.

Оскільки форма навчання дошкільнят залежить від ситуації з безпекою в кожному регіоні, спілкування з учасниками освітнього процесу має здійснюватися з урахуванням місцезнаходження дитини (будинок, бомбосховище, умови зовнішньої міграції, умови внутрішньої міграції, дошкільні освітні установи, з батьками, педагогами, волонтерами тощо), і має бути зосереджене на виконанні різних завдань, включаючи надання необхідної інформації сім'ям, які можуть бути евакуйовані з небезпечних зон і можуть брати участь в освітньому процесі в пунктах тимчасового розміщення, через залучення дітей до освітнього процесу, надання інформації про використання спеціальних освітніх платформ з безкоштовним доступом до освітніх послуг; організація тимчасового залучення дитини до навчання в зарубіжних дошкільних освітніх установах на період бойових дій; консультування за потреби з фахівцями (практикуючими психологами, психотерапевтами, медичними працівниками, юристами тощо), організація індивідуальних консультацій задля підтримки дітей та їх батьків у період кризи.

Щоб забезпечити ефективне спілкування з батьками, вихователями та всіма, хто бере участь у навчальному процесі, радимо вибрати найкращий канал спілкування для кожного завдання. Основними формами онлайн-спілкування є відеоконференції, форуми, чати, блоги, електронна пошта, опитування та соціальні мережі.

У складних ситуаціях допоможуть послуги та інструменти онлайн-зв'язку. Дієвими можуть бути рекомендації розміщені на сайтах закладів дошкільної освіти, а також завдання для батьків щодо взаємодії з дітьми, відповідно до їхнього віку. Продуктивним буде створення груп із батьками,

вихователями і психологами для отримання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг у соціальних мережах Viber, Telegram, WhatsApp. Ефективним буде також отримання інформаційно-освітніх та психологічних послуг за допомогою електронних платформ Google Classroom, GoogleMeet, Microsoft Teams, Zoom та ін.

Важливо визначити, через які канали зв'язку повідомлення швидко охопить аудиторію, які канали можуть забезпечити найбільш відповідний зворотний зв'язок і формат, який буде застосовано до цих каналів, та супровідні матеріали, які потрібно підготувати заздалегідь (фотографії, відео, діаграми).

У процесі підготовчої роботи дуже важливо передбачити емоції, які відчувають вихованці, батьки і педагоги під час спілкування, і скеровувати цей процес. Відтак, педагогам дошкільних закладів пропоновано низку методичних рекомендацій. Пропонуємо перелік окремих сайтів, матеріали яких спрямовані на формування соціальної компетентності дошкільників і будуть корисними для вихователів, батьків, дітей та інших учасників освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Більш ґрунтовний зміст методичних рекомендацій винесено в окрему збірку матеріалів.

БЕЗКОШТОВНІ ОСВІТНІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ІЗ ДІТЬМИ:

learning.ua^o – це освітня платформа для дітей від 3 років, яка включає завдання з математики, розвитку мовлення та англійської мови. Тут можна виконати безкоштовні щоденні завдання, які пропонуються в одному з розділів на вибір).

vchy.com.ua – Освітня математична платформа для дітей старшого дошкільного віку, на якій надають щоденні завдання для розвитку математичних навичок і логічного мислення.

Як приклад гри, спрямованої на формування соціально-громадянської компетентності дошкільників можна використати гру **«Приємні подарунки»**^o[33].

Мета гри: формувати знання, уміння й навички соціальної взаємодії; розвивати спостережливість, чуйність, емпатію; виховувати повагу та любов до батьків, членів родини.

Обладнання: картка із зображенням членів родини, розрізні картинки із зображеннями різних предметів.

Хід гри

Під час гри вихователь обговорює з дитиною членів родини, зображених на картці. Пропонує обрати для кожного з них подарунок – картинку із зображенням певного предмета. Обраний подарунок – розмістити навпроти відповідного члена родини. Вихователь спонукає дитину обґрунтувати свій вибір:

- Як ти вважаєш, подарунок сподобається твоїй мамі? Чому?
- Як ти гадаєш, що скаже батько, коли отримає твій подарунок?
- Чи захоче сестричка гратися з твоїм подарунком?
- Який подарунок ти обрав для себе? Чому?
- Чим він тобі найбільше сподобався?

Очікувані результати:

емоційно-ціннісне ставлення – розвиток чуйності, спостережливості, гуманності, ініціативності, здатності усвідомлювати емоції та демонструвати почуття любові до рідних;

знання – збагачення уявлень дитини про себе, свою сім'ю та взаємини в родині; усвідомлення необхідності дарувати позитивні емоції та проявляти повагу і любов до близьких;

навички^o– уміння робити власний вибір, аргументуючи його; сформованість уважного ставлення до членів родини; засвоєні системи соціальних взаємин з оточенням.

Висновки до розділу 2

Нині в Україні дистанційна освіта забезпечується та регулюється низкою відповідних положень, зокрема, Положенням про дистанційне навчання, Положенням про електронні освітні ресурси та іншими положеннями про запровадження дистанційної форми навчання в різних освітніх ланках.

Сучасні джерела наводять різні трактування дистанційного навчання. Зокрема, його визначають як організацію освітнього процесу, де учасники знаходяться на відстані одне від одного і взаємодіють опосередковано в освітньому середовищі, що вимагає використання сучасних освітніх та інформаційно-комунікативних технологій.

Враховуючи актуальність доступності організації освітнього процесу в дистанційному форматі, директори закладів дошкільної освіти повинні забезпечити цілодобовий доступ до освітньої платформи та час для роботи з матеріалами, розміщеними на освітній платформі. Оскільки зміна часових поясів, безпека умов, визначають індивідуалізацію навчання.

Суть дистанційного навчання в дошкільних освітніх закладах полягає в продуктивній взаємодії всіх учасників освітнього процесу, зокрема педагогів, дітей, батьків (або осіб, що їх замінюють). Вихователі дошкільних закладів повинні володіти необхідним інструментарієм для забезпечення якісного дистанційного навчання. Усі педагоги мають право на академічну свободу, тому нині немає сталих вимог до впровадження дистанційного чи змішаного навчання. Тому вихователі мають змогу проявити творчий підхід до цього процесу відповідно до вимог освітньої програми для розвитку дітей певних груп, їх вікових та індивідуальних особливостей, що дасть змогу встановити міжособистісні взаємини з дітьми та їх батьками.

ВИСНОВКИ

Розкриваючи сутність, зміст і структуру поняття «соціальна компетентність» з точки зору ознайомлення дитини з соціумом нами визначено, що соціальна компетентність дітей дошкільного віку – це риси особистості, що формуються в процесі оволодіння соціальними відносинами, проявляючись на різних етапах і в різних типах соціальної взаємодії. Основними завданнями соціальної компетентності є адаптація дитини до умов життя, соціалізація, колективна взаємодія, спільна продуктивна діяльність, яка допомагає дітям дошкільного віку виконувати свою роль в суспільстві.

Аналіз наукових розвідок засвідчив: старший дошкільний вік найбільш сприятливий для ефективного формування соціальної компетентності, що вимагає спеціально створених умов, таких як урахування вікових особливостей дитини, наступність і послідовність в освітній діяльності, якісна психолого-педагогічна підготовка вихователів, створення організаційних та освітніх умов. добровільне бажання дитини співпрацювати.

Нині дистанційний формат взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю в контексті соціальної компетентності дошкільників відображає якісно нову організацію освітнього процесу, що здійснюється на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, що передбачає обмін інформацією, організацію спільних дій і є наслідком формування соціальної компетентності маленького громадянина країни.

Організовуючи розвивальне середовище в умовах дистанційного навчання, необхідно враховувати необхідність активної участі в освітньому процесі педагогів, дітей та батьків, що визначається єдністю виховних впливів на нове покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва О. Дистанційне навчання в умовах техногенних небезпек. *Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 23 червня 2022 р. / ред. кол.: Л. П. Пуховська, О. В. Просіна. Київ : ДЗВО «Ун-т менеджменту освіти», 2022. С. 11–18.
2. Атамась М. С. Організація дистанційного навчання у закладі дошкільної освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2023 № 1 (208). С. 81–84. URL : [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1\(208\)-81-84](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1(208)-81-84).
3. Богуш А. М., Варяниця Л. О., Гавриш Н. В. та ін. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / за заг. ред. Гавриш Н. В. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.
4. Бойко С. П. Формування соціальної компетентності дошкільників у процесі ігрової діяльності. *Підвищення якості освіти: стан, проблеми, перспективи* : матеріали Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (м. Кривий Ріг, Криворізький державний педагогічний університет, 27-28 квітня 2017 р.) / за заг. ред. Л. О. Савченко. Кривий Ріг, 2017. С. 141-142.
5. Бойко С. П. Формування соціальної компетентності дошкільників як запорука їх адаптації в інклюзивному освітньому просторі: теоретичний аспект. *Сучасні проблеми спеціальної освіти: теорія, досвід, інновації* : монографія. Слов'янськ, 2019. Т. 3. С. 124-136.
6. Бондаренко Н. Г. Організація дистанційного навчання через проєктну діяльність в закладі дошкільної освіти. URL : <https://naurok.com.ua/organizaciya-distanciynogo-navchannya-cherez-proktnu-diyalnist-v-zakladi-doshkilno-osviti-345775.html>.

7. Борбич Н. Критерії та показники сформованості соціальної компетентності. *Молодь і ринок*. 2016. № 9. С. 79-83.
8. Вахняк Н. В. Дистанційний формат взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю в контексті соціально-громадянської компетентності дошкільників. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 2. С. 86-93. URL : <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-2-12>.
9. Вахняк Н. В. Технологічні аспекти реалізації освітнього процесу в ЗДО у взаємодії з батьками в умовах дистанційного формату навчання. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи: збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (20 квітня 2023 року, м. Запоріжжя)*: Запорізький національний університет, 2023. С. 42–44.
10. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. *Дошкільне виховання*. 2003. № 7. С. 12-14.
11. Гладченко О., Ратушняк Т., Беспарточна О. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення якісного дистанційного навчання. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. №2. С. 76–91.
12. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
13. Гончарова-Горянська М. В. Соціальна компетентність дошкільнят: поняття, зміст, формування в сучасних навчальних закладах. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць / Ін-т проблем виховання АПН України ; редкол. : О. В. Сухомлинська та ін. К., 2006. С. 219–226.*
14. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. *Рідна школа*. 2004. №7-8. С. 71-74.

15. Гушлєвська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. *Шлях освіти*. 2004. № 3. С. 22-24.
16. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021, 240 с.
17. Дистанційна освіта. Вища освіта : сайт. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> Дистанційна освіта. Міністерство освіти і науки України : сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/distancijna-osvita>
18. Дитячий садок онлайн НУМО. Вип. 35. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NDxNVdPayGk>.
19. Докторович М. О. Зміст та структура соціальної компетентності. *Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні наукові дослідження–2006»*. Дніпропетровськ, 2006. С. 94–103.
20. Докторович М. О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї : дис. канд. пед. наук: 13.00.05. К., 2007. 208 с.
21. Дурманенко О. Розвиток соціальної компетентності дошкільників у процесі спілкування з дорослими. *Молодь і ринок*. 2016. № 7. С. 54-60.
22. Ємчик О. Дистанційні форми роботи закладу дошкільної освіти закладу дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34, Т. 1. С. 265–269.
23. Жеребцова Н. Формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку: методи інтерактивної взаємодії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. №2. С. 4-9.
24. Життєва компетентність особистості : Науково-методичний посібник / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. Київ : Богдана, 2003. 520 с.
25. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного

- стану. *Педагогічні науки*. 2022. №79. С.92-100. URL : <http://pednauki.pnpu.edu.ua/article/view/264557/260995>.
26. Кабанцева А. В., Корнєєва О. Л. Підтримка дитини в умовах емоційного напруження. Київ : КВІЦ, 2018. 136 с.
27. Кондратюк С. М., Бутенко В. Г. Особливості формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Черкаського університету Серія «Педагогічні науки»*. 2018. № 12. С. 44-51
28. Кононко О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника : навч. метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 201 с.
29. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч. закладів. Київ : Освіта, 1998. 255 с.
30. Кононко О. Л. Стратегічна мета виховання – життєва компетентність дитини. *Дошкільне виховання*. 1999. № 5. С. 3–6.
31. Косельчук О. Дошкільна освіта в Україні: нові реалії та перспективи. *Педагогічні науки*. 2022. № 79. С. 151–155.
32. Косенчук О. Дитина в соціумі. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 3-8. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/Pidvyshchennya%20kvalifikatsiyi/15.04/Dv_2021-04-Kosenchuk.pdf.
33. Косенчук О., Куземко Л. Виховуємо соціально компетентного громадянина у грі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №6. С.9-13. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2022/03/18/01/Sots-hrom.kompetentn.18.03.22-10.pdf>.
34. Косенчук О., Новик І. Організація діяльності закладів дошкільної освіти в період пандемії. *Дошкільне виховання*. 2020. № 9. С. 17–21. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/dv_2020-

[09_kosenchuk_olga_novyk_iryna.pdf](#).

35. Крутій К., Деснова І., Замелюк М. Самодіяльна гра дитини дошкільного віку: важливість єдиних термінологічних підходів. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. Вип. 1. С. 122-133. URL : <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/310/294>.
36. Кузенко О. Й., Лисенко-Гелемб'юк К. М. Формування соціальної компетентності особистості в період дошкільного дитинства. *Освітній простір України*. 2019. № 17. С. 127-133
37. Кузьменко В. Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку. *Дошкільне виховання*. 2001. № 9. С. 22–25.
38. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Енциклопедичне видання : навч.-метод. посібник. Київ : «Комп'ютер», 2007. 127 с.
39. Лейчук Р. М. Соціальна компетентність учнів: до проблеми визначення змісту і структури поняття. *Проблеми соціальної роботи : філософія, психологія, соціологія*. 2013. № 2. С. 160–166.
40. Лист МОН від 27.07.2022 № 1/8504-22 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році». URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u20222023-navchalnomu-roci>.
41. Литвишко О. М. Формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку у працях вітчизняних вчених. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди»*. *Педагогіка*. 2016. Вип. 38. С. 58-65.
42. Лукашевич М.П. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навч.-метод. посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 112 с.
43. Ляхоцька Л. Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї із застосуванням цифрових технологій у процесі дистанційного навчання. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 1 (105). С. 110–114.

44. Максимова О. О. Формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку як запорука її успішної адаптації до навчання в школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць* / гол. ред. Лабунець В.М. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України. Вип.20 (1-2016). Ч.°2. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 229-234.
45. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності : навч.- метод. посібник. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2012. 106 с.
46. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану. URL :
https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/dodatok_1_metodychni_rekomendacziyi.pdf.
47. Михайленко М. У згоді : розвиток соціальної впевненості дітей старшого дошкільного віку. *Психолог*. 2008. № 3. С. 1-32.
48. Педагогічна спадщина Софії Русової в контексті сучасності : *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* 24–26 березня 2016 р. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 150 с.
49. Платформа розвитку дошкільнят НУМО. URL: <https://numo.mon.gov.ua/>
50. Положення про дистанційне навчання : наказ МОН № 466 від 25.04.2013°р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
51. Поніманська Т. І.°Дошкільна педагогіка : підручник. 4-те видання, перероблене. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
52. Поради психолога: розвивальні ігри під час карантину. URL :
<https://vseosvita.ua/news/porady-psykholoha-rozvyvalni-ihry-pid-chas-karantynu-7578.html>.
53. Проблеми дистанційної освіти : круглий стіл. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 21–29.

54. Рекомендації щодо забезпечення якості дошкільної освіти України в умовах карантину (рекомендації розроблено згідно з чинними документами ВООЗ, МОЗ і МОН України, що регулюють процес організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти). Київ, 2021. 26 с.
55. Семенова Н. Становлення соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Реформування дошкільної освіти та становлення життєвої компетентності дошкільника : матеріали Міжнарод.наук.-практ. конф. (28-29 трав. 2008 р.)*. Луцьк, 2008. С. 82-87.
56. Тарабасова Л. Г. Виховуємо соціально компетентного дошкільника : методичні рекомендації. Дніпропетровськ, 2016. 30 с.
57. Чайковська Л. М. Методичні рекомендації щодо організації дистанційної роботи педагогів закладу дошкільної освіти. URL : <https://116.pp.ua/metodichni-rekomendatsii-shchodo-organizatsii-distantsiynoi-roboti-pedagogiv-zakladu-doshkilnoi-osviti>.
58. Шарапова Т. С. Соціально-психологічні особливості формування соціальної компетентності у дитини дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2007. № 10. С. 8–13.
59. Шишова О. М. Психолого-педагогічні засоби розвитку соціальної компетентності дошкільників. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. Вип. 15. С. 168-174. URL : https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob15_168.pdf.
60. Шишова О. М. Розвиток соціальної компетентності дітей за різними програмами дошкільної освіти. *Український психологічний журнал*. 2016. № 2. С. 134-143.
61. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.°П.°Аксьонова, А.°М.°Аніщук, Л.°В.°Артемова та ін; наук. кер. О.°Л.°Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.